

MINA D'ARGILA DE SANT VICENT

3

Ruta Natural del Patrimoni Industrial

El procés d'extracció i preparació de l'argila:

L'argila s'extreu de mines a cel obert. Les eines emprades eren bàsiques: pics, pales i cabassos de palma. El capazo s'utilitzava com a unitat de mesura i equivalia aproximadament a una arrova, uns 12,5 kg.

L'argila era transportada a les eres amb matxos. Cada un d'ells podia carregar de 100 a 150 kg de terra i feien uns 12 viatges al dia. També s'empraven carros que podien arribar a carregar vora 1.700 kg d'argila.

Per a elaborar el fang es mesclaven diferents tipus d'argila per tal d'adequar-la a les necessitats del procés productiu. Antigament, l'argila en forma de carrossos es deixava assecat a l'era, entre 1 i 4 setmanes, depenent de la climatologia.

Una vegada assecat, es desfien els carrossos a cop de maça o utilitzant un regló de pedra arrossegat per cavalleries, sistema semblant al que s'emprava en les tasques de la trilla del blat.

Desfets els carrossos i ben ilaurada amb una rella, l'argila es tamisava. De la primera tamisada sortia l'anomenat "fang calcigat" una argila molt fina però de baixa qualitat que barrejada amb aigua s'utilitzava en la fabricació d'objectes ceràmics poc delicats. La part d'argila que no passava pel tamís o "gransa" passava al sistema de basses de decantació per a la seua purificació.

El sistema de purificació del fang funcionava per decantació. L'aigua de la séquia major, pou o font s'emmagatzemava al dipòsit de l'aigua. Després l'aigua i l'argila passaven per diferents espais:

El colador, on es mesclava el fang amb l'aigua
La bassa, on es decantava el fang prèviament colat.
El pouet, on passava l'aigua sobrant per a la seua reutilització
La sequeioleta, que unia la bassa amb l'assegador
L'assegador, on l'argila quedava fins a tenir la consistència adequada per al modelat.

En el cas de la Real Fábrica aquest sistema es va anar modernitzant amb el pas del temps. En una placa ceràmica de 1789, podem observar com l'argila abans d'entrar a les bases passava per un molí i també veiem una bomba hidràulica, present a la Real Fábrica des de 1750.

La història:

La mina de Sant Vicent abasta a la Real Fábrica almenys des de 1790, si bé la instal·lació de terrisseries a prop fa pensar que ja era explotada amb anterioritat.

La mina continuà proporcionant argila fins a finals del segle XX: primer com a punt d'abastiment de la Real Fábrica i a partir dels anys 30 del segle XX per a la indústria del tauler.

Usos:

L'argila de la mina de Sant Vicent es va emprar per a la fabricació de diferents tipologies de ceràmica. Així l'argila depurada i decantada es va utilitzar per a fabricar les finíssimes peces sortides de la Real Fábrica de Pisa i Porcellana del Comte d'Aranda, mentre que els terrissers feien càntrils, librells o gerres.

Amb processos de depuració més simples aquesta argila també era vàlida per a elaborar teules i rajoles.

Sabies que...?

Existeixen molts tipus d'argila, la més pura és el caoll ($Al_2O_3 \cdot 2 SiO_2 \cdot 2 H_2O$) i s'utilitza en la fabricació de la porcellana.

Fins fa poc es creia que la ceràmica va ser inventada a les primeres societats agrícoles; però recents descobriments situen la seua invenció a la Xina fa 20.000 anys, de la mà de grups de caçadors recol·lectors.

Antigament, l'argila mesclada amb aigua s'utilitzava com a cicatritzant, per a calmar la pell irritada o per a purificar-la. Per fonts històriques coneixem que la mateixa Cleopatra s'aplicava l'argila sobre la pell amb finalitats cosmètiques.

A l'Alcora alguns terrissers ingerien argila per a eliminar l'àcida de l'estómac i era habitual fer emplasts d'argila per a baixar la coentor i la inflamació de les picades de vespa.

" Con el bien entendido que siempre que traygan tierra del terrero de San Christoval, han de hazer doze caminos al día, del de San Vicente siete, tierra del terrero de San Christoval (...) si trahen hieso (yeso) harán tres caminos que traerán quatro chaises por par, y de cal traerán tres chaises por par "

20 d'abril de 1790. Contracte per a subministrament de matèries primeres a la Real Fábrica (Protocolos notariales, Anxuu Municipal de l'Alcora)

El proceso de extracción y preparación de la arcilla

La arcilla se extraía de minas a cielo abierto. Las herramientas empleadas eran básicas: picos, palas y capazos de palma. El capazo se utilizaba como unidad de medida y equivalía aproximadamente a una arrova, unos 12,5 kg.

La arcilla era transportada a las eras con mulos. Cada uno de ellos podía cargar de 100 a 150 kg de tierra y hacían unos 12 viajes al día. También se empleaban carros que podían llegar a cargar cerca de 1.700 kg de arcilla.

Para elaborar el barro se mezclaban diferentes tipos de arcilla para adecuarla a las necesidades del proceso productivo. Antigamente, la arcilla en forma de terrones se dejaba secar al era, entre 1 y 4 semanas, dependiendo de la climatología.

Una vez secada, se deshacían los terrones a golpe de maza o utilizando reglón (cilindro de piedra arastrado por caballerías), sistema similar al usado en la trilla del trigo. Deshechos los terrones y bien labrada con una reja, la arcilla se tamiza.

Del primer tamizado sale el llamado "barro pisado" (fang calcigat), una arcilla muy fina pero de baja calidad que mezclada con agua se utilizaba en la fabricación de objetos cerámicos poco delicados. La parte de arcilla que no pasaba por el tamiz o "gransa" pasaba al sistema de balsas de decantación para su purificación.

El sistema de purificación del barro funcionaba por decantación. El agua de la acequia mayor, pozo o fuente se almacenaba en el depósito de agua. Después el agua y la arcilla pasaban por diferentes espacios:

El colador, donde se mezclaba el barro con el agua
La balsa, donde se decantaba el barro previamente colado.
El pozo, donde pasaba el agua sobrante para su reutilización
La "sequeioleta", que unía la balsa con el secadero
El secadero, donde la arcilla quedaba hasta tener la consistencia adecuada para el modelado.

En el caso de la Real Fábrica este sistema se fue modernizando con el paso del tiempo. En una placa cerámica de 1789, podemos observar como la arcilla antes de entrar en las bases pasaba por un molino y también vemos una bomba hidráulica, presente en la Real Fábrica desde 1750.

La historia:

La mina de San Vicente abastecía a la Real Fábrica menos desde 1790, si bien la instalación de alfares cerca hace pensar que ya era explotada con anterioridad.

La mina continuó proporcionando arcilla hasta finales del siglo XX: primero como punto de abastecimiento de la Real Fábrica y a partir de los años 30 del siglo XX para la industria del azulejo.

Usos:

La arcilla de la mina de San Vicente se empleó para la fabricación de diferentes tipologías de cerámica. Así, la arcilla depurada y decantada se utilizó para fabricar los finísimas piezas salidas de la Real Fábrica de Loza y Porcelana del Conde de Aranda, mientras que los alfareros hacían cántaros, lebrillos o tinajas.

Con procesos de depuración más simples esta arcilla también era válida para elaborar tejas y ladrillos.

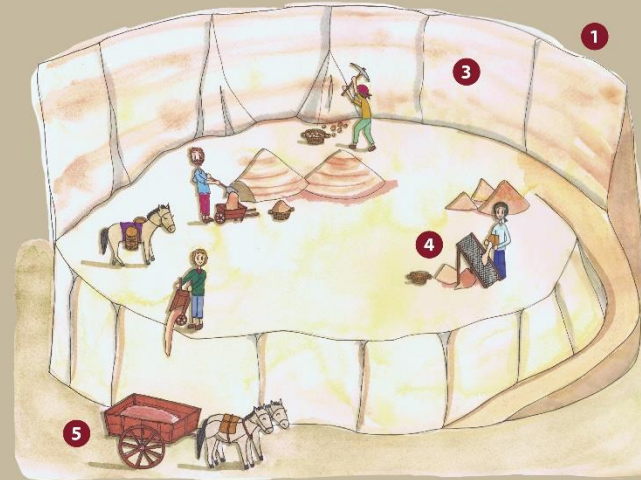
Sabías que...?

Existen muchos tipos de arcilla, la más pura es el caolin ($Al_2O_3 \cdot 2 SiO_2 \cdot 2 H_2O$), y se utiliza en la fabricación de la porcelana.

Hasta hace poco se creía que la cerámica fue inventada a las primeras sociedades agrícoles, pero recientes descubrimientos sitúan su invención en China hace 20.000 años, de manos de grupos de cazadores recolectores.

Antiguamente, la arcilla mezclada con agua se utilizaba como cicatrizante, para calmar la piel irritada o para purificarla. Por fuentes históricas conocemos que la misma Cleopatra se aplicaba la arcilla sobre la piel con fines cosméticos.

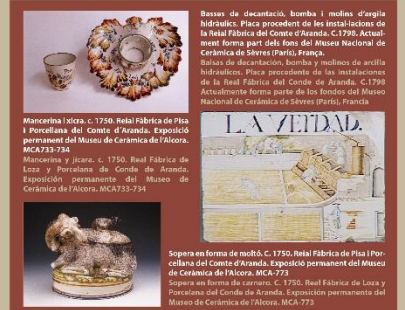
En l'Alcora alguns alfareros ingerien arcilla per a eliminar la acidez de estómaco i era habitual fer emplasts de arcilla per a baixar la picazón i la inflamació de les picadures de avispa.

1. Mina / Mina
2. Era / Era
3. Tall d'argila de la mina / Corte de arcilla de la mina
4. Tamis / Tamiz
5. Matxos i carro / Mulos i carro
6. Reglón / Cilindro de piedra
7. Retlla / Reja

Amb la col·laboració de i Con la col·laboració de

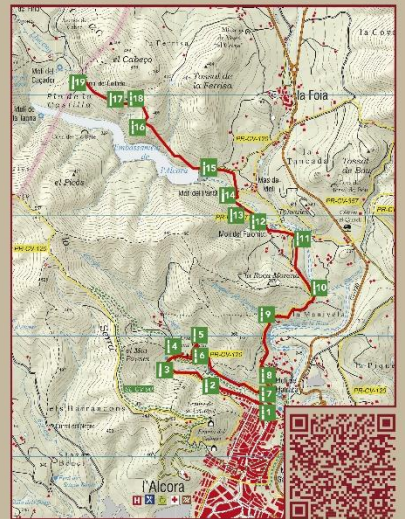

Basses de decantació, bomba i molins d'argila hidràulics. Placa procedent de les instal·lacions de la Real Fábrica del Comte d'Aranda. C.1779. Actualment forma part dels fons del Museu Nacional de Ceràmica de Seves (París, França).
Basses de decantació, bomba i molins de arcilla hidràulics. Placa procedent de les instal·lacions de la Real Fábrica del Comte d'Aranda. C.1790. Actualment forma part dels fons del Museu Nacional de Ceràmica de Seves (París, França).

Mancenera i cira. C.1750. Real Fábrica de Pisa i Porcellana del Comte d'Aranda. Exposició permanent del Museu de Ceràmica de l'Alcora. MCA73-734
Mancenera i cira. C.1750. Real Fábrica de Loza i Porcellana del Comte d'Aranda. Exposició permanent del Museu de Ceràmica de l'Alcora. MCA73-734

Sepra en forma de moló. C.1750. Real Fábrica de Pisa i Porcellana del Comte d'Aranda. Exposició permanent del Museu de Ceràmica de l'Alcora. MCA73-733
Sepra en forma de carrero. C.1750. Real Fábrica de Loza i Porcellana del Comte d'Aranda. Exposició permanent del Museu de Ceràmica de l'Alcora. MCA73-733

Ruta Natural del Patrimoni Industrial		13	La Fonteta
1	Inici de ruta, Molí Nou	7	Molí de Matruca
2	Forn del Pouero	8	Bassa de la vila
3	Mina d'argila	9	Barranc del Pelagri
4	Terrisses de Sant Vicent	10	Roca Morena
5	Assut i aljub de Sant Vicent	11	Assut
6	Forn de Sant Vicent	12	Molí de Palomot
14	Molí del Comte d'Aranda	15	Embassament
16	Fansa	17	Forn de la Ferrissa
18	Mina de ferro	19	Final ruta, Assut

Texts, imatges i il·lustracions: Aneia Mallo Olivares, Eudí Grangel Niebo, Teresa Aterro Gonnell, Vicente Sancho Grangel. Una casa en la Luna, el Tossal cartograhic.
Ruta Wikiloc a càrrec dels alfarers del Poblet de la Parida: Ferran Ferris, Raul Blanchardell, Antonio Cullerí, Àngel Guillen. Professor: Juan Carlos Claria Porcar.